

EMIGRAZIOA ETIKAREN ARGIPEAN

Irakurle, lantxo ontan sartu baño len, gure Euskalerrria'ri begiradatzko bat bota dezaiogun. Eta, edestia lagun, begien aurrean jarriko zaizkigu, edonora, Ameriketara bereziki, samaldaka joan zaizkigun euskal-seme jatorrak. Millaka Ameriketara, millaka baita España'ko lurretan barrrena, millaka baita Prantzi-alderdietara ere, millaka noranaira.

Euskoak urruti-miña bere barne-muiñetan biziizan du gizaldiz-gizaldi. Gaur egun ere, joera au garbi ageri zaio. 1936'ko gerratea nai-ko izan zan -bestalde nola ez- 150.000 euskaldun atzerriratzeko (Los Vascos en América, 788 or.). Geroztik ere, apurka-apurka, betiko arian, ba-doaz Prantzi'ra, naiz Ameriketara. Onenbeste joan bear onek ez ote dio Euskalerrria'ri odol-ustu bat ematen? Ona problema bat. Eta, zorionez, problema onek gaur egungo euskaltzaleak zirikatzen ditu.

Bestalde, lena bezin argi agertzen zaigu beste au ere: Euskalerrria kanpotarrez asetzen ari zaigula. Bizkai, gipuzko ta Araba'n jendea pilloan sartu zaigu. Ola ta lantegiak jaso ala, jende berri saillak ezagutu dituzte gura uri ta baserriek. Gaur ez da atertu jendearen etorri bear au; len etzirudin atertuko zanik ere, egun, Bizkai'an beintzat, neurriak artzen asiak dira zorionean. Izan ere, berez, kanpotarrak neurri on bate-

an sartzea onuragarri bada ere, iñungo baldintza ta agiririk eskatzen etzitzalenez, kalte aundiak zekarzkin. Kanpotarrak sartze onek Euskalerrria' ri ba al dakarkio onurarik? Bai noski. Kalterik? Baita. Bi auek ondo neurtzen jakin bear, erabaki on bat eman nai bada. Or kokka.

Nere idaz-lan onen elburua ez da Euskal-lerri'an daukagun problema ikaragarri oni askabi-dea ematea, ez. Ori geiegitxo uste izatea litzake. Ortarako Etika, Soziologia ta Estadistika asko jakin bear baida; Ta gaiñera, zentsuna iduki. Nere asmoa au da: Bizi dugun problema nagusi au askatzeko, Etikak ematen dizkigun oiñarri sendoenak bederen adieraztea. Oiñarri auek gogoan izaki, gure begiek ikusten dutena, adimenak osokiago, zentzun geiagoz irizpidetu dezan. Izan ere, ba-dirudi, Euskalerrri'ko seme askok, gauza auei axala bakarrik ikusten diegula, eta ontaz mintzatzean itzak ez ditugula ondo neurtzen. Gure iritzi oker oiek zerbait bederen zuzentzeko argi pittin bat eman guz-raz nator. Noan, ba, arira.

* * *   * * *

Zer da erraldaira edo emigrazioa? Norberak bere erria utzi ta, itzultzeko asmo edo gabe, beste batera joatea. Au bi eratarata gertatu ditekete.

a) Aukeraz. Emen ez nuke esan nai pozik joan bear duenik, baizik eta nun edo nun bizi-bide ohea artuko duelako edo bere aberria uzteko gogoak eman diolako kanpora doala.

b) Bearturik. Esate baterako, gudan gaziki artuak izan diranak, atzerrira doaz iges; baiña ez beren gogoz, zigorraren bildurrez baizik. Auek bearturik doaz. Era berean, erlijioaren gorrotoz, alderdikeriz edo beste milla griña txarrez jazarriak diranak.

Orain guzieren begiratuaz ariko naiz; eta gero, bukaeran bearturik doazeneri buruz bi itz esango ditut.

* * *

EMIGRATZEKO ESKUBIDEA GIZONAK BEREZKOA DU

Zergatik?

a) Bizitzeko eskubidea daukako. Jainkoak bizitzeko agindua eman zion gizonari. Au da: Bere burua zaindu bearrean jarri zuan. Eta Jainkoak gizonari eginbear au eman zion ezkerro berau bete bear al izateko eskubidea ere eman zion; jakiña, ba, Beraz, bere bizitza zaintzeko bearreko dituanak lortzeko eskubide osoa dauka gizonak, nornai dalarik ere. Mundu ontan, ordea, bizitzeko bide bat bakarrik daukagu: lan egitea. Beraz, lana arkitzeko ta egiteko eskubidea guziok daukagu. Eta norbaitek bere errian arki ez al baleza, atzerrian billatu lezake.

b) Norbera aske dalako. "Gizonak bere buruaren jabe izaki, Jaungoikoak irazatean eman zion elburua, bere aberria, sendia ta etxea utzirik, beste erri ta zerupean arkitzeko eskubidea dauka. Izan ere, bere jaioterriarekin loturik badago ere, lotura auek aska ditzake ta bizitza lagun arte berri batean txertatzeko aimenak beregan ditu". (Malinas'ko Erriarteko Zillegizti Araudiak, 54'gn. zenbakian)].

Beraz, gizonak erriz ta lurrez aldatzeko duen eskubidea argi dago.

Izan ere Jaungoikoak ludia ta bertako gauza guztiak gizonaren serbitzurako egin zituen. Eta Jainkoak, gaur, 2.600.000.000 gizon lurreratu badizkigu, auek guziak bear duten jana ez digu ukatu. Onekin ez dugu esan nai, bazter guzietan bertanbizi diran oroentzako lain izango danik; baik eta, lur zabalean dauzkagun ondasunak, gizonen artean zabaltzen baditugu, guztientzako beste ta geiago dauzkagula. Alderdi eta erri beartsuak utzirik lur eta errialde aberatsetara doazenak, ba, ondo dagite. Ta ala-olako aitzakiak dirala-ta artzailleak ez dezaiekte eragotzi; gizajoak orrela jokatzean beren eskubidean baidaude. Baiña gu-re esateak albo batera utzirik Pio XII'ren itzak entzun ditzagun: "Jainkoak gizon guztientzako irazan zituen ondasunak, zuzenbide ta maitasunaren arauak jarraiki, betoz, era berean, guztiengana".

(Sertum laetitia). 1949'ko Lotazillaren 24'an idatzitako eskutitzean, berriz, onela dio: "Erri-en jabetza begiragarria bada ere, izadiaren irazleak, ondasunak oro batez ere gizon guztien onerako egin zituen ezkerro, beste asko elikatzeko aña lur nunai daukaten erriek, sarrera eske datozen oitura onekoel ez dezalekete ukorik eman; sarrera emate au ondo neurtutako guztien onaren aurka ez badator beintzat".

Oraindaiño esandakoaz, ondorio au ateratzen dugu: norbait lanaren eta janaren atzetik dabillenean, besteok pakean utzi bear diogula.

Jainkoak eta gizadiak ere geiago eskatzen du, ordea. Mundu ontako ondasunak guzcion onerako egiñak ditugun ezkerro, sobran daukanak berak eman bear dio ez duenari. Pio XII'ak len aitaturiko "Sertum laetiae" Enziklikan onela dio gutxi gorabera: alegia, erri aberatsak txiroen laguntzera gizarte zuzenbidez beartuak daudela. Gaur egun, zoritxarrez, kristauok ere dotriña onen berri gutxitxo dakigula esango nuke. Eta errien agintariek beren burua arriskuan ikusi bitartean, ez diote kaso aundirik egingo, an inguruan eske ta eske, intzirika daukaten Afrika, edo Amerika edo nunaiko erri beartsuari.

Orain, ba, gizonak erraldatzeko duan eskubidea argi agertzen zaigu. Eta erriarteko eskubidezgoaren (Derecho Internacional) fundatzaile dugun Aita Vitoria euskal- seme argiaren itzetan onela esango dugu: "Lurrik gabeko gizonak, gizonik gabeko lurren jabetzarako eskubidea daukate";

***   ***   ***

ONURAK

Mundu ontan gizon bakoitzak ba-ditu bere doai ta koalidadeak. Alegia, bere ondasunetaz gaiñera ba-ditu bere gogozko aberastan bereziak. Eta gizon batek dituen bezala baita erri bakoitzak ere. Ez, ordea, aberastan guztiak. Jainkoak ez baidu nai izan. Guztiori eman digu, ordea, bata edo besteagan arkitzen diran aberastan ikusi al izatea, ta baita gureganatu al izateko indarra ta naimena.

Zibilizazioaren aurrerapenerako, bata besteen ondasunen eta aberastasunen zabaltze au, artu-eman au bearrezkoa da. Aberastasunen artu-eman au oredea, eziniezkoa da, gizonok geure artean, artu-emanetan ez bagabiltz; munduko lurraldeek, bertan bizi geranontzat, ateak irikitzen ez badizkigute. Lu zabaleko erriek ateak zabaltzen badituzte, berriz, "Sendiek berentzako bene-benetan aberria izango duten, eta bearrezko zuten, lur zatia artu al izango dute; biztanlez aserik zeuden eskualdeek arindu egingo dira, ta gaiñera, erriek adiskide pilloak irabaziko dituzte atzerrietan. Artzailleek, berriz, gizon langilleak berenganatuko dituzte. Era ontan, ba, eman dituzten erriek eta artzen dituztenek gizadiaren onerako ta kultura biderako lan ederra egingo dute"(Pio XII'ak, 1941'ko VI'aren 1'an egindako itzaldian).

Jakiña, erabateko ate zabaltzea, neurri-rik gabekoa, alegia, kaltegarri litzake. Gizonok geure aberastasun eta doaietaz gaiñera, geure akatsak ere ba-dauzkagu-ta. Neurri auek zeintzuk eta nolakoak izan bear duten jakiteko errien eskubideak aztertuko ditugu.

***   ***   ***

A) JATORRIZKO ERRIAREN ESKUBIDEAK:

Len e-san dugunez, gizona bere buruaren jabe da ta berak nai duen tokian jarri dezake bere bizilekua. Bestalde, bere burua zaintzeko agindua ta eskubidea dauka. Beraz, jatorrizko erriak erraldaira, erigrazioa, ez dezake erabat galerazi.

Ala ta guziz ere, Latorria (Estado) -gizona bezelaxe- bere burua zaintzera bearturik dago; eta erraldaira dala-ta, gerta diteke, erri-tar geiegi ateratzea, Latorria odol-ustutzea. Au, berak bear dituen langilleak, teknikoak, t.a. ir-ten zaizkiolako gertatu dakioke. Orrelako gaitzik izan ez dezan, ba, bearrezko neurriak artu ditzake. Izan ere, gauza auetan guztien onari begira bear zaio lendabizi; eta kanpora doazenena baiño Latorri osoaren bearra nagusiagoa danez, aiek onen e-rara jarri bear dute. Latorriak, bada, kanpora doazeneri baldintza batzuk jarri dezaizkieke. Esate

baterako, gudaritza betetzea, zergak ordaintzea, t.a. Aberria odol-ustutzeko zorian badago, berriz, oraindik neurri gogorragoak artu ditzake.

Jatorrizko Laterriaren eskuetan dago baita erraldaleen zaintzea. Ontarako, ordea, gauza ondo joan dedin, erraldaleek dijoazten erriko agintariek bat etortzea premiazkoa da. Erraldaleek ia beti zaintza onen bear gorrian arkitzen dira. Izan ere, beaiek dijoazen bazterretako oitura, bizibide, gizarte ta lan-lege, bizigiro, erlijiotasun ta abarren berririk ez dutenez, bizikera berri ontan moldatzen, zertzen irakatsi ta lagunduko dienik arkitzen ez badute, beren burua estututa etsitzeko zorian jartzen dira. Gaur egun, jende asko iñoren laguntzarik gabe-edo dabil. Onela dabiltzanak, zoritzarrez, neke, buru-auste ta konpleju ikaragarriak igaro bearrean arkitzen dira, alik eta bizitza eratu bitarteko urteetan. Askotxok, berriz, etorkizunik arkitzen ez dutelarik, etsi ta beren burua galtzen dute. Erraldaleak, ba, bere burua galdu ez dezan len pausak ematen lagunduko dion norbait bear du. Eta norbait au aberkide badu, erraldaleak arengan i-piñiko du bere itxaropena laister asko. Bere problemak gizon oni azaltzea errez egingo zaio.

Ageri danez, emigrazioa zuzentzen duten bazkun eta gizonen erraldaleen aberkide izatea komeni da, auen sikolojiarekin ondo datozenak bakarrik egin baidezakete ain premiazko dan lan eder ori. Gaiñera, berez, jatorrizko Laterriak ontarako eskubidea dauka, len ere esan dugunez. Zergatik ordea? Erraldaleek oraindik erritasuna galdu ez dutelako. Jatorrizko erritasuna gordetzen dutenez, bada, ta erri bateko agintariak erri guztiaren onerako jarriak daudenez, erraldaleek zaintzeko eskubidea ezezik egin-bearra ere daukate. Beraz, jatorrizko Laterriak zaindu ditzake, ta areago, zaindu egin bear ditu.

Bestalde, xede dan Laterriarekin (Estado de destino) baturik, erraldaleeri lana, bizibidea emateko alegiñak egin bear ditu. Bi Laterrien eskuetan dago ortarako bear duten kapitala arkitzea, lantegiak jasotzea, t.a. Xede dan erriak, landu gabeko lurrak biztanle berrientzat eratu bear ditu. Ontan Italia ta Argentina'k egin

dutena eredu ederra da. Izan ere, erraldaleen arazo ikaragarri au ondo eratu bear bada, bi Laterriek elkartzea naitaetzkoa da. Bestela alperrik ibiliko dira; batek egiña ondo egongo da, baiña besteak laguntzen ez badio, problema onek ez du era bateko askabiderik.

B) XEDE ERRIAREN ESKUBIDEAK

Onek ere, berez, erraldaleen sarrera ez dezake erabat debekatu. Askotan, kanpotarren sartzea dala-ta, alderdi beltza bakarrik ikusi nai izaten da, edo nai ez bada ere, olaxe gertatzen da. Kanpotarrak, bertako lu eta aberastasunen aprotxazaille, ta txakur amorratuak bezain jale bailiran artzen dira. Bertako aberastasunen aprotxazaille dirala? Bai, egia, ta zorionean. Erri bateko aberastasunek bi elburu baidituzte: ango biztanleen bizibide ta bearrak osatzea, eta gizadi guztiaren onari begiratzea.

Beraz, erraldaleeri eskerrak, aberastason oiek beren elburura iristen dira. Gaiñera, leen, aberastason oiek iñork erabiltzen etzituelarik etzuten etekiñik ematen. Kanpotarrak sartzean, berriz, auek lan ta nekeen bidez Laterriarentzat etekiña ba-dute.

Ala ta guztiz ere, jatorrizko Laterriak bezelaxe, xede Laterriak ere, ba-du neurriak artzeko eskubidea. Auek artzean, ordea, gizarte lege guztien oiñarri izan bear luken "gizadiaren ona" gogoan euki bear du. Laterriak bere burua zaindu bear duanez, argi-argi kaltetan datorkion erraldaira ez dezake onartu. Esate baterako, kanpotar asko datorkiola-ta ba-diteke erritasuna, bertakoen lanbidea, osasuna, oiturak, t.a. arriskuan jartzea. Ba auek guztiak zaintzeko kanpotarren sarrera gutxitzeko neurriak artu ditzake, beste biderik ez bada-go, ta gizadiaren premia aundia-go ez bada.

Martín Brugarola'k 1957'ko "Fomento Social"-en Jorrail-Garagarri zenbakiko 152-153 or. onela dio: "Inmigrazioaren kontrola bearra guzion begien aurrean dagon gauza da. Ta kontrol au, sartzailleen zenbatezkoari ta nolakoazkoari (número y calidad) begiraturik egin bear da. Laterriak bere

azikeran, biztanleen ugalkeran alako arrazoi bide bat jarri bear baidu; bere izakera, politika bidea, abenda, izkuntza, gizarte egitura (estructura), t.a. kanpotarren erasoetatik babestu ditzan".

Izan ere, adibidez, gertatu diteke, Laterri batek 200.000 kanpotar artu al izatea; baiña jo dezagun, orain sartzen ari diran kanpotarrak izakera ta abendaz erabat berezi dirala, ta bertakoekin antola biderik ez dagola. Ba, mota ontako 200.000 artzen baditu bere burua arriskua jarriko du. Beraz, kontrol baten bearrean da. Abenda ezberdiñekoen batzeak gizartera gaitz aundiak ekartzen ditu -erabat bereiziak badira beintzat- ta askotan, gaitz auek aitatzen naiz neurriak artzean, geiegira jotzen bada ere, neurri auek erabat gaizki artuak daudenik ez dago esaterik. Ori ba, gaur egun, toki askotan, erraldaleeri ateaq geiegi isten zaizkie, ta Brugarola'k dion bezala: "Erraldaira-mugimentuaren neurribide bat artzea bidezkoa da; ez, ordea, ateaq erabat istea".

Kanpotarrak onartu dituen Laterriak zazpi alegiñak egin bear ditu, aiek bertakoekin ondo etorri ditezen. Lagun artean bizitzeak ez baidakar onurarik alkarren arteko artu-emanak kristauki, gizonki eramaten ez badira. Bestalde, onartu dituen ezkeru, apurka ta neurriz, baiña erabat bereganatzeko, bertako biurtzen lan egiteko, au da, asimilatzeo eskubidea dauka. Ontaraku bein betiko joan diranak, edo an jaio diranak beintzat, bertako erritasuna artzera beartu ditzake; eta benazko ta erabateko leialtasuna ere eskatu dezaieke.

Esan dugunez, asimilatze onek apurka etorri bear du, ez bapatean, jakiña. Ferris jaunak onela dio: "Erraldalea, sartzen dan erriko kultura ta gizartean bat biurtzera jo bear dugu. Baiña ez laisterregi; kultura berria sartzeko, zorra indarrez atera gabe, alegia" (Ecclesia, 1954, 598 or.).

* * *

ERRALDATUAREN ESKUBIDEAK

Erraldatua beste edonor bezelaxe gizona da, ta gizonari dagozkion

eskubideak, len bere aberrian zegoanean bezin osorik dauzka atzerriratu danean ere. Beraz, bere abenda, erlijioa, politika iritzia, jatorria dirala-ta, xede Laterriak ez dezake bertakoek baiño beeragoko maillan jarri. Au da, gizarte legeetan, sari-legeetan, elkargo edo sindikatoak aukeratzeko eskubideetan bertako jendea bezelaxe erabilli bear du. Alegia, erraldatua gizarte berri baten erdikide eginda erabat. Eta beltzak eta beltzak eta zuriak eskubide ezberdiñik ez duten bezela, ez eta erraldatu eta bertakoak ere. Onezaz gaiñera, bere sendiaren batasunari, bere kulturari, erlijioari eutsi dezaieke; ta bere izkuntza askatasun guztiz erabiltzeko eskubidea dauka.

Bestalde, ordea, eskubide auek bere eginbearren oiñarri dirala jakin beza, ta bere altzoan onartu duen erriarekin zorretan dagola.

EMIGRAZIOA BEARTU DANEAN

Azkenez, erraldaira mota onetaz bi itz besterik ez, gertatzen diran zertzelada berezien argibidetzat. Erraldaira, guda ta nolanaiko jazarriak eragiña danean, iges dijoazenen premiak gorriagoak izaten dira. Izan ere, iges bizian dijoaz, ta artu al izan duten utsa bakarrik daramatela, laister dira esku utsetan, Gaiñera, samaldan ta ustekabea doazenez, artzen dituzten erriek ez dute guziari lanbidea emateko erarik, ez ta gutxiagorik ere.

Zorionez, geienetan beintzat, olakoak ondo artuak dira beste Laterrietan; baldintza bat besterik ez baizaie eskatzen. Ona zein: ematen zaien babesa igeska datozen erri edo errejimenaren aurka jasotzeko ez aprotxatzea. Noizbait ere, gizonok biotza ba-dugula adierazi bear genuen.

Jazarpena dala-ta igeska dijoazanak gutxi badira, aueri bizi-bidea ematea xede Laterriarentzat neke aundia ez denez, onek jatorrizko Laterriaren zeregiñetan ez dezake eskurik sartu. Baiña, igesiak gizatalde aundiak badira, ta auek zaindu ta bizibidean alboko erriarentzat, edo errientzat eziñezko gauza bada, erri auen eta mundu guziaren zigorra ondo merezia dauka. Au da, errejimenaren edo agintarien jokabidea leundu le-

zaketen bidezko neurriak artu ditzakete.

Erraldaleen bizibidea alik eta osatuen dedin. berriz, erriarteko agintariek beren zaipen artu bear dituzte, bestela beraiek eta artu dituzten erriek neke larritan arkituko baidira. Bestalde, erraldaleek leialki ta zintzoki jokatu bear dute artu dituzten erriekin.

Otaegi'tar Jon B.
Villaro'ko Sakramentinoa

